

SES EĞİTİMİNDE REGİSTER KAVRAMI VE SES TÜRLERİ

Çiğdem ALADAĞ³⁰

Özet

Ses eğitimi alanı vokal gelişimin tarihsel süreci içinde her zaman önemli bir yer tutmuştur. Özellikle günümüzde bu alanda yapılan detaylı çalışmalar ve araştırmalar, konuyla ilgili her türlü detayın öğrenilmesine imkan sağlamaktadır. Bu bağlamda profesyonel ses eğitiminin en önemli unsurlarından biri olan “register” kavramını detaylı bir şekilde öğrenmek ve profesyonel anlamda sesini kullanmak isteyen öğrenci adaylarına aktarmak, sesin sağlıklı şekilde geliştirilmesi ve kullanılması açısından son derece önemlidir. “Org” kavramından gelen bu terimin ilk olarak 19. yüzyılda Manuel Garcia tarafından ifade edilmesiyle birlikte, ses eğitiminin ayrılmaz temel unsurlarından biri olduğu ortaya çıkmıştır. Register kavramına bağlı olarak daha detaylı şekilde inceleme imkanı bulduğumuz ses türleri de, gerek ses eğitimcileri gerekse de eğitimi alanlar için sesi tanıyarak ve bilerek yol izlemelerine imkan sağlar.

Anahtar Kelimeler: ses eğitimi, register, ses türleri

THE CONCEPT OF REGISTER IN VOICE TRAINING

Abstract

Voice training field has always had an important place in historical process of vocal progress. Especially today, detailed researches and studies provide an opportunity for every kind of details about the topic to be learned properly. Within this context, learning the term "register" in a detailed way which is one of the most important branches of professional voice training and transferring this to the students that want to use voice professionally are very important in the aspect of using and improving voice in a healthy way. This term, deriving from the concept "org" and expressed by Manuel Garcia for the first time in 19th century, came out to be one of the inseparable basic elements of voice training. Voice types that we have the opportunity to analyze in a more detailed way depending on the term "register" enables both voice trainers and trainees to follow the way with recognising and knowing of the voice.

Key words: voice training, register, voices types

³⁰ Akdeniz Üniversitesi, Antalya Devlet Konservatuvarı, cigdemaladag@akdeniz.edu.tr

GİRİŞ

Register kavramına geçmeden önce vokal gelişimin tarihsel süreci ve ses kavramına kısaca değinmek gerekir. Şan pedagojisi alanında ilk çalışmalar antik Yunan'da araştırmacılar Alypius ve Pythagoras tarafından yapılmıştır. Ancak yazılı kaynakların yetersizliğinden dolayı bu konuda sistematik bir yaklaşım geliştirip geliştirmedikleri bilinmemektedir. Şan pedagojisi alanında bilinen ilk yazılı kaynak 13. yüzyılda Roma Katolik kilisesinde bulunmuştur. Bu kaynaklarda, rahipler Johannes de Garlandia ve Jerome of Moravia'nın ilk defa, ses registerleri ve ses sınıflandırmaları üzerine yaptıkları yazılı çalışmalara rastlanmıştır. 13.yy.'dan 19.yy.'daki Manuel Garcia dönemine kadar şan pedagojisi alanında yapılan çalışmalar geleneksel ve yazılı kaynağın fazla olmadığı, ağızdan ağıza nesillere aktarılan bir yapı arzeder. Manuel Garcia, şan pedagojisi alanında günümüzde kullanılan larengoskopun en ilkel halini icat eden ve bu konuda ilk bilimsel çalışmaları da yapan kişidir. Larengoskopun icadı ile birlikte günümüze kadar gelen süreçte doktorlar, ses bilimciler, fizikçiler ve şan pedagogları ses üretimini daha iyi anlamak için birçok araştırma yapmış ve yeni teoriler geliştirmişlerdir (Uçman, 2012: 2).

Ses nedir?

Ses, iletici bir ortamda meydana gelen basıncın duyulabilir mekanik dalgalar şeklinde yayılmasıdır. Bir sesin varlığından söz edebilmek için; alıcı sistem olarak tanımlanan sağlıklı bir kulak, beyin ve bir ses kaynağında oluşan uyarıcı etkenin olması, bu etkenin iletici ortamda kulağı uyurabileceği bir şiddette iletilmesi şarttır. Ses eğitimindeki ses oluşumu ise şu şekilde gerçekleşir. En eski müzik enstrümanı olan insan sesinin oluşumunda güç kaynağı görevini hava akımını sağlayan alt solunum yolları, diyafram, göğüs ve karın kasları; vibratör görevini ses telleri; rezonatör görevini ana tınlaticılar olan supraglottik bölge, farenks, nazal boşluk ve ağız boşluğu üstlenir (Özgür, 2016: 3). Larenksten başlayıp farenks ve ağza kadar olan kısmın yapısı, boyutu ve biçimi değiştirilebildiğinden dolayı sesin niteliklerini çok etkiler. Tını borusunun dışında bulunan kafa, göğüs ve sırt rezonansları yardımcı tınlaticılar grubuna girer (Özgür, 2016: 13). Kord vokaller kapalıyken subglottik basınç artışı yüzünden kord vokallerin alt yüzeyine çarpan hava akımı gevşek olan mukozanın dalgalanmasına ve her iki kord arasında ritmik açıklıkların ortaya çıkmasına neden olur. Sesin oluşumuna yani fonasyona getirilen bu açıklama Muskuloelastik Aerodinamik Teori olarak adlandırılır (Uçman, 2012: 58). Kaslar fonasyonun oluşabilmesi için gerekli ayarları yaparken, ses yolundan geçen hava akımı da kord vokalleri bir emiş etkisiyle birbirine yaklaştırır. Bu nedenle ses oluşumu hem aerodinamik, hem de muskuloelastiktir.

Register:

Register terimi ses tellerinin çalışma biçimiyle ilgilidir. Ses tellerinin değişik hareketlerine verilen isimdir. Org (kilise orgu) kavramından gelir. Orgla birbirinden farklı tınlar elde edebilme imkanlarından doğmuştur. Bu enstrümanı kullanan orgcu, müzikal tekstteki ses dizisine dayanarak farklı bir timbre³¹ süslemesi elde edebilir. Bazı orgların kapsamı 200 registre kadar çıkmaktadır. Bu yan flütte 4, klarnette 3, vs.'dir. Ses kıvrımları,

³¹ Timbre: Tını.

farklı frekanslarda farklı titreşim örneği gösterir. Ses aralığı içinde, aynı titreşim örneği ile aynı kalitede çıkarılan seslerin oluşturduğu gruba register denir (Kılıç, 2002: 7). Analogik olarak bu akustik olayı insan sesi üzerine de taşıyacak olursak, insan ses kapsamı alanı içerisinde de buna benzer timbre farklılıkları bulunmaktadır. Ses yukardan aşağı veya aşağıdan yukarıya çalıştırıldığında (1,5 oktav içinde), bazı tonlarda zorlukların olduğu veya eğitilmiş bir kulağın anlayacağı şekilde ses tınısında değişmelerin ortaya çıktığı izlenir. Eğer bu geçiş yerleri dikkate alınmaz veya geçiş tonları gelmeden önce seste bir hazırlık yapılmazsa, aynı fonksiyon ile ses çıkarmak mümkün olmayacaktır (Cevanşir ve Gürel, 1982: 48).

Zamanın ünlü ses otoritesi Manuel Garcia da larengoskoplara ses tellerinin fonasyon sırasında yaptığı hareketleri incelemiş ve şarkıcının bir çizgide ses tınlatırken ses tellerinin genel durumunun belli bir noktaya kadar hemen hemen aynı kaldığını, sonra değişikliğe uğradığını, bu değişme sırasında ton kalitesinin de farklılaştığını görmüş ve bunu daha o devirde register değişikliği olarak tanımlamıştır (Sabar, 2008: 94-95). Garcia'ya göre register; "aynı mekanik prensip ile üretilen ve doğası itibarıyla, bir başka mekanik prensip ile üretilen bir başka ardıl ve homojen bir ton serisinden ayrılan tonlar serisidir" (Saruhan, 2012: 37). Manuel Garcia 1841 yılında *Traité* kitabında, günümüze kadar referans olarak kalan üç register kavramının klasik tanımını yapmıştır. Garcia'ya göre registerler göğüs, falsetto ve kafa registeri olmak üzere üçe ayrılır. Registerlerin geçiş noktalarına *passaggio* veya *breaks* denir. Garcia, göğüs rejistirinde kord vokallerin tamamının uzunlamasına ve derinlemesine vibrasyonlar yaptığını, falsetto ve kafa rejistirlerinde ise sadece kord vokallerin ince kenarlarında vibrasyon olduğunu ve titreşen bölgenin daha sınırlı olduğunu gözlemiştir. Garcia'nın aynalar ile yapmış olduğu bu gözlem, günümüz teknolojisi kullanılarak elde edilen sonuçlara oldukça yakındır (Uçman, 2012: 15).

Eğitilmemiş yani doğal seslerde göğüs ve kafa registerinden bahsedilir. Kadınlara bunlara ek olarak ıslık registeri, erkeklerde ise falset ve kalın mi tonunda sonra oluşan bas registeri de vardır. Fakat eğitilmiş seslerde tüm tonlar eşit bir tını kazanır. Bu da sesin tek tek ayırt edilmemesini, yani tek bir register olarak duyulmasını sağlar. Bu durumda ses tellerinin serbest kenarları tüm ses kası ile birlikte titreşir. Serbest kenar fonksiyonu kafa sesi ve piano ses üretimini sağlar. Kas titreşimi ise göğüs sesi ve forte ses üretimini sağlar (Cevanşir ve Gürel, 1982: 48). Kadın seslerinde gelenekselleşmiş olan registerler göğüs ve kafa registerleridir. Erkekler ise göğüs registerini kullanarak şarkı söylemektedirler. Fakat eğitimsiz olanlar tiz tonlara geldiklerinde falsetli registre geçtikleri görülmektedir. Erkeklerde (özel eğitim alanlar hariç) kafa registeri yoktur (Helvacı, 2003: 124-129).

Maksimofa (1993) göre; registerlerle ilgili sorular kendi önemini ses eğitimi esnasında kazanmaktadır. Amatör şarkıcılarda (öğrencilerde) kendilerine özgü ses registerleri mevcuttur. Belirli ton derecelerinde eğitilmiş şarkıcılarda da geçiş farklılıkları görülmektedir. Bu geçişler büyük bir dikkatle önlenmezse, sesteki farklılık çok belirgin bir şekilde duyulmaktadır. Bu da şarkı söylemede estetik dışı bir karakter oluşumuna neden olmaktadır (Akt. Helvacı, 2003: 124-129).

Göğüs registerinde; titreşim daha çok göğüs bölgesinde hissedilir. Tüm glottis geniş ve gevşek vibrasyonlar ile hareket eder; aritenoid kıkırdakları ve ses telleri aktiftir. Üst harmonikler bakımından zengin bir sestir. Bu registerde sadece kas çalışır (Uçman, 2012: 15).

Orta register; göğüs ve kafa registerinin karışımıdır. Az miktarda üst kısmi ton ve tam bir temel tondan meydana gelir. Ses tellerinin titreşen bölümü azalırken, glottis arka kommissürde (birleşme yeri) kapalı kalır ve ses telleri inceliyor uzar. Orta registerde göğüs registeri yukarı doğru bir oktav kullanılabilir. Kafa registeri de aynı şekilde aşağı alınabilir. Bu nedenlerden dolayı orta registerin varlığı hala bir tartışma konusudur. Göğüs registerini yukarılara taşımak sese zarar verirken, kafa sesini aşağılara götürmek ses sağlığı açısından tavsiye edilir (Cevanşir ve Gürel, 1982: 49).

Kafa registerinde; ses tellerinin “kafa registeri”ndeki yapılanması “göğüs registeri”ndeki yapılanmasının tersidir. Bu registerde ses telleri ince ve paralel görünmektedir. Glottis daha uzun bir süre için açık kalır, böylece tiz tonlarda hava akışı, glottal yaklaşma ve ses tellerindeki bağ dokunun pasif gerginliği üst düzeye ulaşır (Otacıoğlu, 2012: 6).

Falset registeri; bu registerin ilk kısmında aritenoid kıkırdakları ve tüm glottis hareket halinde iken, ses tellerinin sadece kenar kısımlarının titreştiği gözlenmiştir. Falset registerinin ikinci kısmında sadece ses tellerinin ince kenarlarında vibrasyon görülmüştür (Uçman: 2012:16).

Islık registeri (flageolet); kadın seslerindeki en üst register'dir. Kadınlarda do³ yani 1046 Hz'ten sonra oluşan frekanslardır ve koloratür soprano literatüründe kullanılır (Özgür, 2016: 21). İtalyan şarkı söyleme ekolünde bu register “voce di campanello” (zil sesi), Fransız ekolünde “petit registre” (küçük register), “flute registre” (flüt registeri) ya da “registre de flageolet” (ıslık registeri), Alman ekolünde ise “Pfeifstimme” (ıslık sesi) ve “die zweite Höhe” (ikinci yükseklik) isimleriyle adlandırılır (Ruth Holmes, 2013: 22).

Baslar genel olarak göğüs sesini kullanıp, çok tizlerde kafa sesine ihtiyaç duyarlar. Tenorlar falsete baslardan daha kolay geçebilirler. Baritonlar karakter bakımından daha çok basa yakındırlar. Sopranoalar daha çok kafa sesi, altolar göğüs sesini kullanmaya meyillidirler ve her iki ses türü de orta registeri geliştirdiklerinde seslerini daha verimli kullanabilirler. Mezzosopranolar ve dramatik sopranolar ise göğüs, orta ve kafa registerlerinin hepsini başarılı kullanabilirler (Özgür, 2016: 22).

Değişik ses türlerine göre register geçişleri şöyledir:

Bas-alto: la-do#²

Soprano-tenor: fa#²

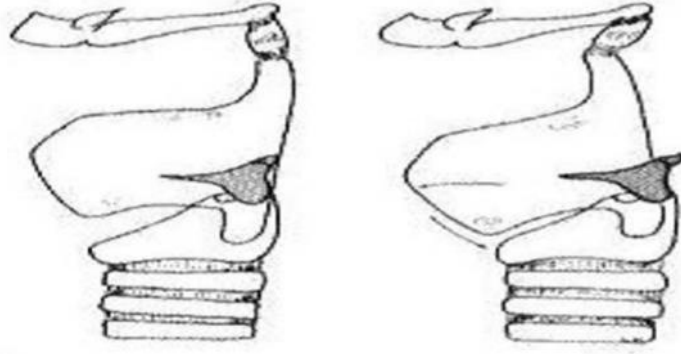
Legge tenor: la bemol²

Mezzo-soprano: mi bemol²

Islık registeri: si bekar² -do³

Yukarıda belirttiğimiz register geçişlerinin kolaylıkla olabilmesi için larenksin pozisyonunda çeşitli değişiklikler görülür. Orta registerden kafa registerine geçişte şarkıcı hazırlık yapmazsa kafa registeri geçişi gerçekleştiremeyecek ve tiz tonların üretilmesi güçleşecektir. İşte bu yapılması gereken hazırlık seste çevirme olarak isimlendirilmiştir. (Otacıoğlu, 2012: 60). Her ses türü için bu geçişler farklı bölgelerde gerçekleşmektedir. Ses türünü belirlemede çevirme tonunun belirleyiciliği önemlidir.

“Orta registerden kafa registerine geçişte sesin çevrilmesi “ses tellerinin sekonder (ikincil) olarak gerilmesi” ile gerçekleşir. Bu gerilimde krikoid kıkırdak tiroid kıkırdağı çeker. Ses tellerinin gerilimi daha çok krikoid kıkırdak tarafından sağlanır. M.vocalis (ses teli kası) kasının kendi iç gerilimi ise belirli bir uzunluğa gelebilmek için azalır. Gerilim azalması, tiroid kıkırdağın aşağıya krikoid kıkırdağı eğilmesi ile olur. Bu şekilde iç gerilimi azalan ses telleri belirli bir uzunluğa erişirler. Gerçekleşen bu olay sesin çevrilmesidir (Cevanşir ve Gürel, 1982: 49). Sesin çevrilmesi sırasında larenks aşağı iner ve epiglot dikilir, süpraglottik rezonatör bölgesi genişler ve ses volüm kazanır. Sesi çevirmek, register geçişini kolaylaştırmak, ses belirli frekanslarda güç kazandırmak, 2,5 oktavlık ses kapasitesi isteyen literatürde, sesin sağlığını koruması ve tek register olarak tınlayabilmesi için kesinlikle gereklidir (Cevanşir ve Gürel, 1982: 52).”

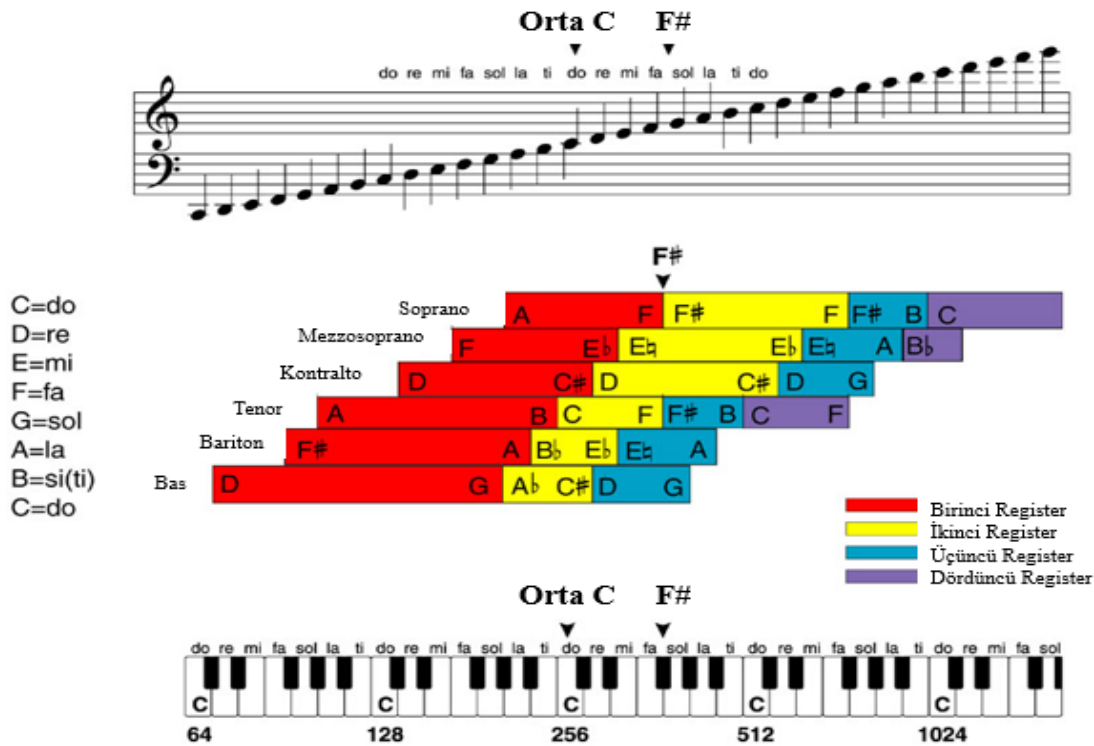
Şekil 1: Ses çevrimi sırasında kıkırdak hareketleri (Otacıoğlu, 2016: 235)

Ses Türleri:

Erkeklerde; tenor, bariton, bas. Kadınlarda; soprano, mezzo-soprano ve altodur. Opera literatürü ise daha fazla ses türü ayrımı gerektirmektedir. Örneğin, bas, bas buffo, bas bariton, dramatik bariton, lirik bariton, lirik tenor dramatik tenor, tenor buffo gibi. Kadın seslerinde ise, dramatik soprano, spinto soprano, lirik soprano, leger soprano, subret, koloratur soprano, dramatik koloratur, mezzo-soprano, lirik mezzo, alto, lirik alto gibi (Cevanşir ve Gürel, 1982: 47). Ulaşılabilir en kalın ton kontra fa1 =43 Hz, en ince ton ise mi4=2610 Hz'dir. Bas literatüründeki en kalın ton ise re=72,6 Hz'dir. Ancak kadın seslerinde larenks ısıklık sesi 4000 Hz'e kadar çıkabilmektedir.

“Ses türlerini belirleyen çeşitli etmenler vardır. Bunlar; fiziksel özellikler, anatomik yapı ve register’dır. Ses tellerinin boyutları, ses türlerini ve genişliğini etkileyen en önemli anatomik özelliklerin başında gelir. Değişik ses türlerine göre ses tellerinin uzunlukları saptanmıştır. Ses tellerinin uzunluğu erkek ve kadın seslerinde de farklılık gösterir. Tiroid kıkırdağından processus vocalis’in³² ucuna kadar ortalama olarak erkeklerde, 13-16 mm., kadınlar da ise 11-13 mm.’dir (Cevanşir ve Gürel, 1982: 43).”

Ses tellerinin en kalın tondan en ince tona uzaması 5 mm içinde olmaktadır. Diğer bir deyişle ses telleri ne kadar uzun olursa üretecekleri frekansta o kadar düşük olur. Kas sistemine bağlı olarak ses tellerinin kapanmasının yanında ne kadar esneyebileceğinin de bir maksimum seviyesi vardır (Otacıoğlu, 2012: 54).

Şekil 2: Ses Türlerinin Register Genişlikleri (http://www.schillerinstitute.org/music/rev_chart.html)

Kadın sesleri:

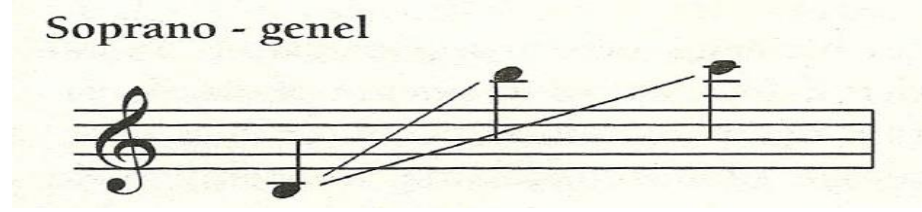
Soprano

Kökene İtalyancadaki “sopra” (üst) kelimesinden gelen soprano, 16., 17. ve 18. Yüzyılda castrati³³ şarkıcılar içinde kullanılıyordu. Tiz registeri en gelişmiş olan ses türüdür, kafa sesleri güçlüdür. Orta tonları diğer ses türlerine göre daha zayıftır. Soprano repertuarı genel olarak si-re3-mi3 arasındadır. Çalışmış bir soprano

³² Processus vocalis: Ses tellerinin tutunma yeri olan öne yönelik çıkıntı.

³³ Castrati: Soprano veya alto sesleri kaybetmemeleri için ergenliklerine erişmeden önce hadım edilmiş olan erkek şarkıcılara verilen addır (Erdoğan, Ses eğitiminde terminoloji ve temel kavramlar bazında öğrenci yeterliliklerinin incelenmesi, 2008: 65).

gırtlığında kafa sesi ile si-do'ya kadar hatta daha da inilebilir ve ses bağlantıları yapılabilir (Sabar, 2008: 108). Bu ses türü kendi içinde birçok türe ayrılır.

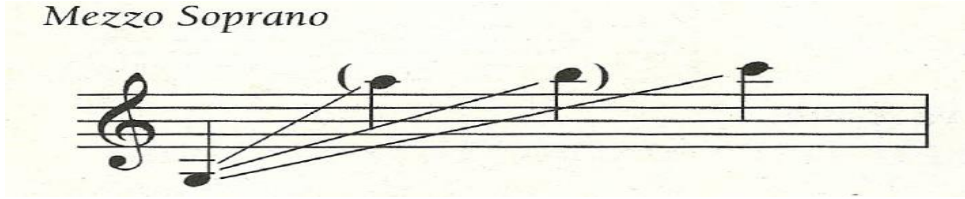
Soprano ses türleri:

- *Lirik soprano*; adından da anlaşılacağı üzere lirizmi barındıran melodik ve sıcak bir ses türüdür. Repertuarı do¹ – mi bemol³ arasındadır. Lirik soprano genelde mükemmel oyuncular, şarkı söylerken ifadelerinde derin duygu ve tutku barındırırlar. “Pamina” (Mozart Sihirli Flüt), “Mimi” (Puccini – La Bohème) söyledikleri partilerden bazılarıdır (<http://choirly.com/lyric-soprano/>).
- *Lirik leje soprano*; tiz sesleri ve ajilitesi iyidir. Bu nedenle bazı koloratur partileri de söyleyebilirler. “Lauretta” (Puccini – Gianni Schicchi).
- *Lirik spinto soprano*; güçlü ve geniş volümlü ancak henüz olgunlaşmamış genç dramatik soprano bu isimle adlandırılırlar. “Liu” (Puccini – Turandot), “Cio-Cio San” (Puccini –Madame Butterfly) repertuarındaki eserlerden bazılarıdır.
- *Dramatik soprano*; zengin tınlı ve güçlü olan bu ses türünde koyu sesler doğal bir şekilde duyulur. Bu ses türü ilginç bir yapıya sahiptir, çünkü italyan, fransız ve alman besteciler tarafından farklı şekillerde ele alınmışlardır. İtalyan ve Fransız operalarında kırılma ve trajik rollerde kast olarak yazılmışken, Alman operalarında mitsel efsanevi karakterler olarak ele alınmışlardır. Repertuarları arasında “Aida” (Verdi), “Tosca” (Puccini) gibi eserler yer alır (<http://choirly.com/lyric-soprano/>).
- *Subret*; Fransızca komedilerde hizmetçi anlamına bu ses türü, parlak, hafif,ajiliteli ve hafiftir. Operalarda veya operetlerde genç kız veya hizmetçidir. Tizleri ve ajiliteyi çok rahat olan ufak sesler koloratur subret, daha lirik sesler ise lirik subret olarak sınıflandırılır. “Bastienne” (Mozart – Bastien&Bastienne), “Giannetta” (Donizetti –Aşk İksiri) bu ses türünün repertuarında olan bazı eserlerdir.
- *Koloratur soprano*; tizleri ve ajilitesi çok iyi olan, esnek bir ses türüdür. Repertuarı do¹-fa³ arasındadır. Kendi içinde gruplara ayrılır:
 - *Lirik koloratur soprano*;tizleri rahat, parlak ve esnek olan bu ses türü, ajiliteli kadansları ve hızlı notalı pasajları kolaylıkla yapabilir. Bu seslerin repertuarında “Lakmé” (Delibes), “Olympia” (Offenbach – Hoffmann’ın Masalları) gibi eserler yer alır.
 - *Dramatik koloratur soprano*; lirik koloratordan farklı olarak daha koyu duyulan, esnek ve tizleri rahat olan ses türüdür. Dramatik etkileme gücü yüksektir. Bu ses türü, lirik koloraturların aksine eserdeki dramatikliği doğal olarak yansırlar. “Lucia” (Donizetti – Lucia di Lammermoor), “Gece Kraliçesi”

(Mozart – Sihirli Flüt) repertuarındaki eserlerden bazılarıdır (<http://choirly.com/dramatic-coloratura-soprano/>).

Mezzo-soprano:

Vokal müzikte soprano ve alto arasında kalan ses türüdür. Bu ses türünün repertuarı genellikle orta do¹'in altındaki la ile 2. Oktavdaki la-si², do³'ü kapsar. Terim sık sık “mezzo” şeklinde kısaltılmış haliyle kullanılır. Mezzo-soprano'da kendi içinde çeşitli gruplara ayrılır.

Mezzo-soprano ses türleri:

- *Koloraturmezzo*; koyu ses türünün yanında, üst tonları rahat, parlak, aralık olarak geniş ve zengin olan bu ses türünün ajilitesi çok iyidir. Repertuar olarak “Cenerantola” (Rossini - Cenerantola) ve “Rosina” (Rossini - Sevil Berberi) örnek olarak verilebilir.
- *Lirik mezzo*; yumuşak, dolgun ve esnek bir sestir. Genellikle pantolon rolleri³⁴ söyleyen ses türüdür. “Haensel” (Humperdinck), “Charlotte” (Massenet - Werther) bu ses türünün söyleyebileceği partilerdendir.
- *Dramatik mezzo*; koyu, güçlü, görkemli bir sestir. Repertuarı arasında “Adalgisa” (Bellini - Norma) ve “Eboli” (Verdi - Don Carlos) sayılabilir (Sabar, 2008: 113).

Alto:

Pesleri çok iyi tınlayan dolgun, yuvarlak ve koyu, nadir bulunan bir ses türüdür. Repertuarı fa-sol² arasındadır. Alto terimi, Rönesans dönemindeki “contratenor altus” teriminden türemiştir (<https://www.britannica.com/art/alto-vocal-range>).

Alto ses türleri:

- *Dramatik alto*; güçlü, metalik ve dolgun bir ses türüdür.
- *Kontralto*; pesleri çok iyi, güçlü ve sıcak bir sestir.

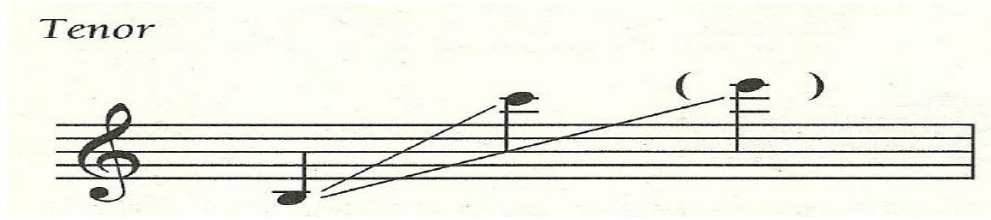
³⁴ Pantolon rol: Erkek rolünü oynayan kadın sesidir.

“Ulrika” (Verdi –Maskeli Balo), “Anne” (Menotti – Konsolos) alto ses türünün partilerinden bazılarıdır (Sabar, 2008: 113).

Erkek Sesleri:

Tenor:

13. -16. Yüzyıllar arasında polifonik müzikte “cantus firmus”³⁵ olarak adlandırılan bu ses türü, erkek sesleri arasında en tiz tessitürde olanıdır (<https://www.britannica.com/art/tenor-vocal-range>). Tenor ses türünün repertuarı genellikle si-do³-mi³ arasındadır.

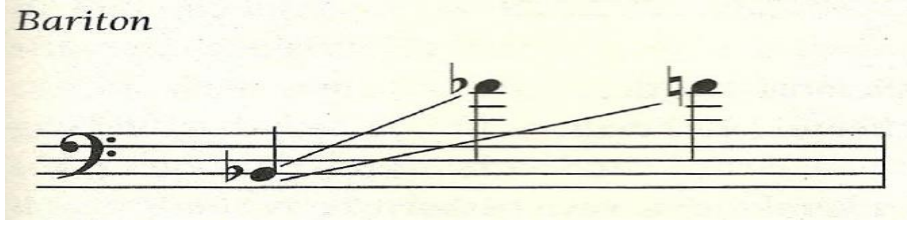
Tenor ses türleri:

- *Leje tenor*; tizleri rahat olan hafif, yumuşak, esnek bir ses türüdür. “Nadir” (Bizet, İnci Avcıları), “Don Ottavio” (Mozart, Don Giovanni) repertuarındaki bazı eserlerdir.
- *Lirik tenor*; tizleri rahattır. Yumuşak, akıcı, esnek olan bu ses türü leje tenora göre daha dolgundur. “Alfredo” (Verdi-La Traviata), “Pinkerton” (Puccini-Butterfly) bu ses türünün repertuarı arasındadır.
- *Dramatik tenor*; ağır, volümlü, güçlü bir sestir. Orta tonları ve pesleri çok iyidir. Bu sesin peslerine karşın tizleri genelde si²'ye kadardır. Heldentenor olarak da adlandırılır. “Othello” (Verdi), “Tristan” (Wagner) söylediği partiler arasındadır.
- *Tenorbuffo, Spieltenor veya Karaktertenor*; Sesi genelde hafiftir, yapısı ufaktır. Teatral yanı baskındır. Repertuarı arasında “Monostatos” (Mozart - Sihirli Flüt), “Goro” (Puccini - Madame Butterfly) yer alır (<http://decouvrir.la.musique.online.fr/hommes.html>)

Bariton:

Tenorla bas arasındaki orta ses türüdür. Etimolojik olarak Yunanca derin veya ağır sesli anlamına gelen βαρυτονος kelimesinden gelmektedir. Repertuarı genellikle sibemol- labemol²-la² arasındadır.

³⁵ Cantus Firmus: Üzerine başka kısımlar yazılan melodiler bütünü (Say, müzik tarihi, 2000: 113).

Bariton ses türleri:

- *Lirik bariton*; akıcı, esnek ve yumuşak bir ses türüdür. Tiz sesleri rahattır. Repertuarı arasında “Figaro” (Rossini - Sevil Berberi), “Albert” (Massenet - Wether) gibi eserler yer alır.
- *Kavalierbariton*; hem lirik hem de dramatik pasajları rahat ifade edebilen parlak ve hareketli bir ses türüdür. “Onegin” (Çaykovski - Yevgeni Onegin), “René” (Verdi - Maskeli Balo) gibi eserler bu sesin partileridir.
- *Heldenbariton*; güçlü ve görkemli bir ses türüdür. Hem tizleri hem de taşıyıcı orta ve pes tonları vardır. Yüksek bas olarak da adlandırılmaktadır. “Jochanaan” (R. Strauss - Salome), “Hollandalı” (Wagner - Uçan Hollandalı) gibi partileri söyleyebilir. (Sabar, 2008: 115).

Bas:

En kalın erkek sesidir. Repertuarı re-fa diyez 2 ses aralığındadır.

Bas ses türleri:

- *Karakter bas veya bas-bariton*; sınırları geniş, güçlü, karakterlendirme yeteneği üstün bir sestir. Tizleri ve pesleri rahattır. Repertuarı arasında “Zaccaria” (Verdi - Nabucco), “Mephisto” (Gounod - Faust) yer alır.
- *Oyun bası*; Esnek ve hafif bir sestir. Teatral yanı baskındır. “Don Pasquale” (Donizetti), “Bartolo” (Rossini - Sevil Berberi) gibi partileri söyler.
- *Ciddi bas*; olgun, zengin ve güçlü ses türüdür. “Sarastro” (Mozart - Sihirli Flüt), “Inquisitor” (Verdi - Don Carlos) repertuarındaki partilerdendir (Sabar, 2008: 117).

Sonuç:

Tüm bu araştırmalar gösteriyor ki ses eğitimi konusunda bilinçli bir yol izlemek, ses türleri konusunda doğru saptamalar yapabilmek için register kavramı son derece önemlidir. Özellikle profesyonel ses eğitimi alanlarda, geniş registerli repertuarı söyleyebilmek için, ses türlerinin geçiş tonlarını ve bu geçiş sırasında anatomik olarak neler olduğunu bilmek, ses mekanizmasının sağlıklı bir şekilde çalışmasını sağlar. Ses eğitiminde register kavramı üzerinde önemle durulmalıdır. Bu kavramı sadece ses perdesi ile değil, şiddeti ve rezonansı ile birlikte düşünmek gerekir. Dizi çalışmaları, bir registerden diğerine crescendo ve decrescendo ile geçme, ses kırılmalarını ve geçiş tonlarındaki sorunları ortadan kaldırmak için yararlı alıştırmalardır. Öğrencilere bu olay hakkında yapılacak uygulamalı ve kuramsal açıklamalar, onları kısa bir zamanda bu zorluğun ses organlarının fiziksel yapısından kaynaklandığına ve anlaşıldığında bu zorlukları kolaylıkla aşabileceklerine inandırmaktır. Üç registeri kaynaştırmanın yanı sıra, her bir registerin sınırları boyunca bağdaşık (homojen) olması her şeyden önce şan öğretmenin; yeteneğine, öğrencinin yeteneğine göre seçeceği alıştırmalara, sabırlı ve dirençli olmasına ve de kullanılan yöntemle bağlıdır (Helvacı, 2003: 124-129). Ses eğitiminin temel noktalarından bir tanesi olan bu kavramın yeteri kadar bilinmesi ve eğitim alanlara aktarılmasıyla birlikte ses gereken genişliği kazanarak, renk, kuvvet ve çeşitli aralıktaki eserlerin söylenebilmesi açısından kolaylık kazanacaktır. Ayrıca ses bir bütün olarak duyulabilecektir.

KAYNAKÇA

- CEVANŞİR, B VE GÜREL, G.: 1982 “Foniatri Sesin Oluşumu, Bozuklukları ve Korunmasında Temel İlkeler”, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Sanal Matbaacılık
- ERDOĞAN, S.: 2008 “Ses Eğitiminde Terminoloji ve Temel Kavramlar Bazında Öğrenci Yeterliliklerinin İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Programı, Yüksek lisans tezi
- HELVACI, A.: 2003 “Ses Eğitiminde Register ve Rezonans”, Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu Bildirisi, İnönü Üniversitesi, s. 124-129
- KILIÇ, M., A.: 2012 “Larenksin Fonksiyonel Anatomisi ve Ses Fizyolojisi”, Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi
- OTACIOĞLU, S.: 2012 “Ses Türlerini Belirlemedeki Kriterle”, Sanatta Yeterlik tezi, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı
- ÖZGÜR, C.: 2016 “Şan Eğitiminde Rezonatör Bölge Kullanımı” Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı
- RUTH HOLMES, A.: 2013 “The influence of whistle register phonation exercises in conditioning the second passaggio of female singing voice”, University of Iowa, syf. 22
- SABAR, G.: 2008 “Sesimiz Eğitimi ve Korunması”, Pan Yayıncılık, İstanbul, Birinci Baskı
- SARUHAN, Ş.: 2012 “Orta Anadolu Abdalları Ses İcracılığında Register ve Şarkıcı Formantimüzik Bulguları”, İstanbul Teknik Üniversitesi
- SAY, A.: 2000. “Müzik Tarihi”, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 4. Basım, İstanbul
- UÇMAN KARAÇALI, P.: 2012 “Profesyonel Ses Sanatçılarının Ses Üretiminde Karşılaştıkları Teknik Sorunlara Yönelik Yeni Öneriler, Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.britannica.com/art/tenor-vocal-range>

<http://choirly.com/lyric-soprano/>

http://www.schillerinstitute.org/music/rev_chart.html

<http://decouvrir.la.musique.online.fr/hommes.html>